

L'ús dels pronoms febles en la llengua oral: estudi quantitatiu en una mostra d'adolescents catalans

Joan Albert Argenter i Giralt, Joan Pujolar i Cos,

Elisenda Vilardell i Almirall

(Universitat Autònoma de Barcelona)

Aquest estudi s'insereix en el marc d'una recerca global sobre les conseqüències lingüístiques del procés de difusió social del català en un context històric de subordinació sociopolítica.¹ La hipòtesi de partida és que la coexistència de tots dos processos —universalització de l'ensenyament del català i eventualment en català, d'una banda, i pervivència relativa dels condicionants que han menat a la restricció funcional del català— fa sentir doblement els seus efectes sobre la qualitat de l'ús lingüístic, per tal com, a les interferències per manlleu, primordialment lexicals, que els catalanoparlants han introduït tradicionalment en llur llengua, s'hi afegixen ara les interferències per substitució —o efectes de substrat—, primordialment estructurals (fonètiques i sintàctiques sobretot), que hi introdueixen els qui l'aprenen com a L2 i se'n serveixen eventualment (Argente 1991). Segons això, dos sectors de població complementaris —els parlants tradicionals i els parlants nous— participarien, doncs, diferenciadament en un eventual procés de reducció formal del català.

Si aquest diagnòstic fos encertat, no hauria de ser gaire difícil de detectar, i fins i tot potser quantificar, la manifestació d'aquestes tendències aparentment contràries en l'ús lingüístic habitual de la

¹ Volem agrair a Agustí Bosch el seu ajut en matèria de càlcul estadístic. Malgrat tot, qualsevol mancança en aquest sentit és responsabilitat exclusiva dels autors. Aquest treball ha estat possible gràcies a les aportacions de la CIRIT en concepte d'ajuts per al foment de la recerca en ciències socials (CS93-2.017) i també en concepte d'ajuts als grups de recerca de Catalunya.

comunitat catalanoparlant. Ara bé, tant la realitat lingüística com la realitat social són més complexes que no semblen a primer cop d'ull, i resulta inevitablement una simplificació dels fets atribuir qualsevol efecte lingüístic que s'allunyi de la norma tradicional catalana a la interferència del castellà, com també ho és distingir solament dos grups socials en funció de la corresponent competència lingüística activa. Efectivament, ultra la interferència lingüística manifesta —en la qual hom pot identificar una estructura o element interferidor en una de les llengües en contacte i una estructura o element interferit en l'altra, hi ha fenòmens d'interferència encoberta —caracteritzada més per una freqüència d'ús més alta o més baixa que l'habitual que no pas per un ús o desús absoluts d'una estructura o element particulars— i fenòmens de pèrdua estructural o lèxica, motivats sens dubte pel fet que una població ha esdevingut bilingüe en condicions asimètriques però no atribuïbles a una influència interlingüística. D'altra banda, en determinades circumstàncies de contacte lingüístic, hom pot observar com diversos grups socials s'ordenen en una mena de continuïum de competència i de fluïdesa lingüístiques en funció de variables diverses. El present estudi fa palesa aquesta complexitat.

1. Descripció de l'estudi i del procés d'anàlisi.

L'anàlisi que presentem aquí ha estat realitzada a partir d'un petit corpus oral recollit entre estudiants de secundària de 2n i 3r de BUP o FP i de 4t d'ESO (entre 14 i 16 anys d'edat). Les dades s'enregistraren mitjançant entrevistes orals individuals. En aquestes entrevistes, s'encoratjava els estudiants a explicar la seva trajectòria educativa, els seus costums i passatemps favorits, tant a la llar com entre els amics, i també els seus usos lingüístics quotidians. Les entrevistes es realitzaven privadament en sales o despatxos dels centres de secundària on es dugué a terme la investigació. L'entrevistador aprofitava les hores de classe de llengua o literatura catalanes per anar a cercar voluntaris per fer les entrevistes, amb la col·laboració dels professors de català.² En aquest

² Volem agrair especialment la col·laboració dels professors i professores Domènec Marzà, Alfred Sargatal i Francesc Nicolau, de l'Institut de Batxillerat Parc de l'Escorxador de Barcelona, Mercè Pascual, Núria Ribalta, Rosa Sagalés

context, podem dir que la situació de l'entrevista era relativament formal, per tal com no hi havia una coneixença prèvia entre entrevistador i entrevistats. La relativa formalitat de la situació féu que, en les explicacions dels estudiants, predominessin descripcions de caràcter general més que no pas anècdotes o situacions concretes. No era rar, però, que els estudiants utilitzessin recursos del llenguatge col·loquial perquè l'entrevistador també intentava de crear un ambient distès i els estudiants sabien que l'entrevista no tenia conseqüències per a les seves notes. El tipus de discurs recollit és doncs de llengua oral espontània (Payrató 1990), discurs improvisat o el que Goffman (1974) anomena "parla fresca".

La selecció de la mostra d'estudiants a entrevistar es féu seguint criteris de representativitat teòrica (Glaser i Strauss 1967), no pas estadística, ja que les finalitats i les possibilitats del projecte així ho aconsellaven. Es pretenia explorar si hi havia indicis de relació entre diverses variables de tipus social i l'ús de determinats trets lingüístics, amb l'esperança que un resultat afirmatiu podria donar peu a projectes d'investigació posteriors de més calat. Les variables de tipus social que escollírem de tenir en compte per a l'elaboració de la mostra foren llengua familiar, sexe i context sociolingüístic. La nostra intenció era recollir una mostra on hi hagués aproximadament el mateix nombre d'individus en cada classe i també en cada subclasse que es pogués fer amb aquestes variables.

Per al context sociolingüístic s'escolliren quatre tipus de situació, tot creuant les característiques de predomini lingüístic de la zona i dels centres. Així, vam escollir dos centres en zona de predomini castellanoparlant, un amb majoria d'alumnes catalanoparlants (Barcelona) i un altre amb majoria d'alumnes castellanoparlants (Granollers); i dos centres en zona de predomini catalanoparlant, un amb majoria d'alumnes catalanoparlants (Torelló) i un altre amb una presència molt significativa

i Núria Mumany, de l'Institut Carles Vallbona de Granollers, Rosa Soy, Ramon Tomàs, Núria Coromina i Laura Masdeu, de l'Institut Abat Oliba de Ripoll i, finalment, de Jacint Creus i Cèlia Panicot de l'Institut Cirviànum de Torelló. També volem agrair la col·laboració de Maria Areny i l'equip del SEDEC, que ens va ajudar a posar-nos en contacte amb els centres on es dugué a terme la recerca.

d'alumnes castellanoparlants (Ripoll). En cada centre realitzàrem 16 entrevistes. També entrevistàrem igual nombre de nois i de noies. Pel que fa a la llengua familiar, vam adoptar un procediment de selecció relativament flexible, ja que era complicat assabentar-se detalladament de l'ús lingüístic familiar dels entrevistats abans de fer l'entrevista, i tampoc no volíem insistir amb detalls i crear excessives prevencions sobre la importància del fet lingüístic entre els estudiants. Els estudiants s'apuntaven entusiàsticament a les entrevistes per tal d'estalviar-se l'hora de classe, amb la qual cosa solien interpretar d'una manera bastant laxa el que volia dir "parlar castellà" o "parlar català" a la família. Ateses les circumstàncies, doncs, només vam procurar que, a la fi del procés, sortís una configuració equilibrada entre catalanoparlants i castellanoparlants, amb uns pocs bilingües. Els criteris per classificar exactament les persones en funció de la seva llengua familiar els vam elaborar a posteriori. Són els següents:

- 4: Tota la família parla català.
- 3,5: Un progenitor és castellanoparlant, però parla català (avis i altres parents castellanoparlants).
- 3: Un progenitor és castellanoparlant, però no viu a casa o té menys pes lingüístic per altres raons (p.e. es parla català entre germans).
- 2: Cada progenitor parla la seva llengua.
- 1: Un progenitor és catalanoparlant, però no viu a casa o té menys pes lingüístic per altres raons (p.e. es parla castellà entre germans)
- 0,5: Un progenitor és catalanoparlant, però parla castellà (avis i altres parents catalanoparlants).
- 0: Tota la família parla castellà.

La llengua familiar fou tractada, doncs, com una variable de rang, i no com una variable categòrica, per tal de poder tenir en compte diversos graus d'ús del català dins de la família. Per altra banda, com que no preveïem fer càlculs tot aïllant i comparant grups definits a partir de més d'una variable perquè resultarien massa reduïts (p.e. les dones castellanoparlants de Torelló amb les dones castellanoparlants de

Granollers), aquesta forma de tractar les dades ens va semblar suficient. El quadre 1 representa doncs les característiques d'aquesta mostra:

Quadre 1: La mostra

Llengua familiar	Granollers		Barcelona		Ripoll		Torelló		Total
	Noia	Noi	Noia	Noi	Noia	Noi	Noia	Noi	
,0	2	4	2	3	2	2	4	3	22
,5	1		2	1	1			1	6
2,0	4		1		2	1			8
3,0								1	1
3,5		2	2	1	1	2	1	1	10
4,0	1	2	1	3	3	2	2	3	17
Total	8	8	8	8	9	7	7	9	64

Les entrevistes foren transcrites totes senceres amb un sistema de transcripció proper a l'ortogràfic, però sense signes de puntuació i mantenint els detalls relatius a pauses, allargaments significatius de sons, interrupcions i altres factors. Vam marcar especialment un seguit de trets lingüístics que volíem analitzar més tard, com les oracions dislocades (*la Maria, no l'he vista*), els ensordiments de consonants fricatives i africades sonores i les construccions on mancaven pronoms febles de tota mena en relació amb el parlar col·loquial comú del català central, i diverses menes d'interferències lingüístiques. El corpus va ser creat també per analitzar determinats trets del discurs sobre la llengua, és a dir, per extraure'n dades de caràcter sociològic qualitatiu. És per això que vam acceptar de dur a terme entrevistes en castellà en quatre casos: un noi i una noia de Granollers i un noi i una noia de Barcelona. Per aquesta raó, la mostra analitzada finalment en aquest estudi ha estat de seixanta entrevistes.

La variable lingüística examinada aquí és l'ús dels pronoms febles, en particular l'anàlisi de la freqüència d'ús dels pronoms febles no personals *en*, *hi* i *ho*. A continuació explicarem els diversos procediments concrets que hem dut a terme per a poder quantificar i comparar l'ús d'aquests pronoms febles segons les diverses categories de parlants. Limitar-se a comptar els pronoms febles utilitzats per cada individu no hauria estat adient per diverses raons: a) calia tenir en compte tant els pronoms que s'utilitzen com els que deixen d'usar-se en contextos on la

construcció els fa necessaris; b) les formes *en*, *hi* i *ho* s'utilitzen en construccions d'indole diversa i calia evitar de posar al mateix sac fenòmens no comparables; c) la durada de les entrevistes i la quantitat de parla que teníem de cada persona variaven bastant significativament, de manera que calia trobar una forma de quantificació que tingués en compte aquest factor. La quantificació es va realitzar, doncs, tal com tot seguit exposarem.

a) Es van comptar per separat els pronoms febles que apareixien i els que es trobaven a faltar o eren utilitzats de forma inapropiada segons la norma col·loquial oral del català central, de manera que tenim dos valors per cada individu. Aquest procés es realitzà a través d'un programa d'ordinador que localitzava les seqüències *en*, *n'*, *'n*, *hi*, etc. i les marques de mancança [*en*], [*hi*], i [*ho*] i després proporcionava una llista amb totes les ocurrències i una vintena de caràcters adjacents, de manera que podíem veure el context immediat de cada ocurrència. A partir d'aquí s'eliminaven els casos en què les seqüències corresponien en realitat a preposicions o a d'altres elements.

b) A partir d'aquesta llista de les ocurrències, vam elaborar una base de dades on anotàvem, per a cada individu, el nombre d'ocurrències de cada pronom feble dividit en un seguit de conceptes: 1) *en* dins la construcció *n'hi ha*, 2) *en* associat amb el verb *anar* (p.e. *me'n vaig*), 3) resta d'usos de *en* que seguien la norma col·loquial, 4) *en* gramaticalment innecessari (p.e. *no se me'n dóna molt bé*), 5) *en* innecessari en un *n'hi ha*, 6) manca de *en*, 7) manca de *en* en la construcció tipus *n'hi ha*, 8) manca de *en* amb la construcció verbal *anar-se'n*, 9) *hi*, 10) *hi* duplicat (p.e. *hi vem anar-hi dos anys*) —només se'n comptabilitzà un— 11) *hi* gramaticalment innecessari (d'acord amb la normativa), acompanyant el datiu “els” segons una anàlisi més aviat gràfica comuna de la seqüència fonètica /lzi/ (p.e. *si els hi fa falta diners, també els hi deixo*), 12) *hi* en la construcció *hi ha* en present d'indicatiu (incloent-hi la forma col·loquial *hi han*), 13) manca de *hi*, 14) *ho*, 15) *ho* duplicat —només se'n comptabilitzà un— 16) *ho* en la frase *no ho sé*, 17) manca de *ho*, 18) manca de *ho* en la frase *no ho sé*, 19) frase feta *Déu n'hi do*. A partir d'aquesta classificació, consideràrem “ocurrències positives” 1, 2, 3, 9, 10, 11, 14, 15 i “ocurrències negatives” 4, 5, 6, 7, 8, 13, 17. Les ocurrències positives feien referència als usos col·loquials comuns dels

pronoms febles, incloses les duplicacions i els *hi* que acompanyaven *els*. Les ocurrences negatives feien referència als usos atípics o incorrectes, tant des del punt de vista de la norma col·loquial com de la normativa, i tant per defecte com per excés. Vam decidir no comptabilitzar les seqüències que apareixien a 12, 16, 18 i 19 per diverses raons. La primera és que la construcció “*hi ha*” sembla tenir un funcionament relativament autònom respecte de la resta de construccions on apareix el pronom *hi*, ja que mai no vam trobar un *ha* sol en cap dels parlants, fins i tot els que presentaven uns índexs més baixos d'ús de pronoms febles.³ Pel que fa a la frase *no ho sé*, es produïa un efecte semblant en utilitzar-se sobretot com a element modalitzador del discurs. Aquestes dues construccions (*hi ha* i *no ho sé*) apareixien, a més, amb molta freqüència i vam creure que distorsionarien significativament els resultats.

c) Els valors resultants del recompte de pronoms febles es van ponderar segons la llargada de les entrevistes, que vam comptabilitzar a partir del nombre de paraules que havia dit cada entrevistat. Aleshores els nombres resultants del recompte de pronoms febles vàlids (positius i negatius) es van multiplicar pel nombre de paraules de l'entrevista més llarga i es van dividir pel nombre real de paraules de cada entrevista, de forma que els resultats corresponien a les freqüències de pronoms febles que cada entrevistat hauria dit (o deixat de dir) en el cas hipotètic en què totes les entrevistes haguessin estat tan llargues com la que més (i suposant, naturalment, que l'ús de pronoms febles de cada entrevistat s'hagués mantingut relativament constant i amb una distribució regular).

A partir de tots aquests càlculs, vam obtenir les següents variables numèriques:

a) Positius: nombre ponderat de pronoms febles utilitzats correctament d'acord amb la norma col·loquial habitual.

b) Negatius: nombre ponderat de pronoms febles o bé no utilitzats en contextos on són indubtablement necessaris o bé utilitzats de forma incorrecta.

c) Totals: resultant de restar els negatius als positius.

³ Hi havia unes poques ocurrences de la mateixa construcció en passat i sense *hi* (*havien...*) que foren comptabilitzades com a ocurrences negatives.

El resultat final d'aquests càlculs es mostra en el quadre 2.

Quadre 2: Quantificació de pronoms febles per entrevistat

Entr.	+	-	Total	Entr.	+	-	Total	Entr.	+	-	Total
R13	15,5	25,83	-10,33	B14	57,83	18,26	39,57	T05	91,02	11,38	79,64
B15	11,56	17,34	-5,78	B06	57,25	17,61	39,63	T08	92,61	12,63	79,99
G08	14,22	14,22	0	R04	55,87	14,9	40,97	T15	84,72	3,03	81,7
B13	24,29	13,25	11,04	R02	48,13	4,38	43,75	B02	83	0	83
G15	41,27	28,89	12,38	T02	51,39	5,41	45,98	R15	92,96	8,71	84,24
B08	32,9	14,48	18,42	G16	50,5	4,39	46,11	G09	96,51	11,49	85,02
G01	57,54	34,53	23,02	B01	57,32	6,74	50,57	R11	100,95	4,7	96,25
B11	34,96	10,49	24,47	T13	50,62	0	50,62	B03	100,61	3,66	96,95
G07	36,81	11,04	25,76	G04	59,18	2,82	56,36	T01	100,61	0	100,61
G06	33,73	6,13	27,6	T10	66,17	7,09	59,08	R12	106,76	5,72	101,04
B09	34,13	5,69	28,44	G10	62,75	1,74	61,01	T14	113,81	7,59	106,23
B05	29,48	0	29,48	R05	80,01	14,82	65,19	T07	106,82	0	106,82
G11	43,92	13,73	30,2	T09	65,39	0	65,39	T12	111,97	0	111,97
R14	49,16	18,91	30,25	R09	73,09	4,87	68,22	G03	116,51	3,88	112,63
B12	43	11,94	31,05	R10	71,96	2,4	69,56	R01	113,45	0	113,45
B16	45,83	13,1	32,74	G13	82,21	11,74	70,47	R16	121,14	3,32	117,82
B07	43,32	9,63	33,69	R07	74,1	3,09	71,02	T03	142,05	18,41	123,64
T06	41,63	5,2	36,43	R03	87,04	14,51	72,54	R06	128,2	2,42	125,78
G12	55,6	17,11	38,49	R08	74,96	2,27	72,69	T04	151,58	5,05	146,53
G02	58,18	19,39	38,78	T16	73,15	0	73,15	T11	150,7	0	150,7

Si una cosa crida l'atenció d'aquesta taula és la forma com estan distribuïts els valors, ja que es veu a ull nu que hi ha una progressió molt uniforme del mínim al màxim amb poca concentració de casos a l'entorn d'uns valors determinats. Això suggereix, en primer lloc, que l'ús de pronoms febles està veritablement sotmès a una variació significativa, des d'un ús pràcticament nul a un ús molt sovintejat passant per totes les gradacions possibles. En segon lloc, la pràctica inexistència d'uns valors típics, d'unes pautes típiques d'ús de pronoms febles, ens indiquen que segurament no podem parlar de l'existència de varietats o estils de parla concrets i estables que tinguin l'ús (o la manca d'ús) de pronoms febles com a tret característic o distintiu. Això és així almenys des d'una perspectiva general, ja que encara hem de veure si aquesta progressió

aparentment uniforme no amaga algun grup de parlants amb valors relativament semblants, cosa que considerarem més avall.

Un cop resoltes les qüestions tècniques referents a la quantificació dels pronoms febles, vam crear una base de dades on apareixien els valors de cada entrevistat i on podíem efectuar operacions de càlcul estadístic amb el conegut programa SPSS. En aquesta base de dades, vam introduir també unes quantes variables més per tal d'explorar els possibles factors que influeixen en l'ús de pronoms febles: Concretament, vam definir les següents variables: a) la llengua de l'escola de primària on havia assistit cada entrevistat, b) la llengua que els entrevistats recordaven que parlaven amb els companys d'escola fins als catorze anys i c) la llengua que parlaven amb amics i companys d'escola en l'actualitat. Aquestes variables foren codificades de la següent manera:

a) Llengua de l'escola on va fer la primària:

- 4: Escola catalana on només es feien en castellà les assignatures de llengua i literatura castellanès.
- 3: Escola bilingüe on predominava clarament l'ús del català.
- 2: Escola més o menys bilingüe.
- 1: Escola on predominava el castellà.
- 0: Escola on tot es feia en castellà, llevat de les assignatures de llengua i literatura catalanes.

b) Llengua amb els companys de l'escola primària:

- 4: Parlava català sempre, mai en castellà.
- 3,5: Parlava gairebé sempre en català, però sense practicar bilingüisme passiu.
- 3: Parlava majoritàriament català.
- 2: Parlava en totes dues llengües indistintament.
- 1: Parlava majoritàriament castellà.
- 0,5: Pràcticament sempre en castellà, però sense practicar bilingüisme passiu.
- 0: Parlava només en castellà, mai en català.

c) Llengua amb els amics i companys d'escola actuals:

- 4: Parla en català sempre, practicant normalment bilingüisme passiu.
- 3'5: Parla en català sempre, excepte amb persones amb qui té poca relació i poc sovintejada.
- 3: Parla català sempre amb els amics més propers, però parla castellà freqüentment amb companys de classe i d'altres.
- 2,5: Parla majoritàriament català, però té amics castellanoparlants a la colla i a la classe, amb els quals parla castellà.
- 2: Parla totes dues llengües semblantment.
- 1,5: Parla majoritàriament castellà però parla català amb alguns companys de colla i de la classe.
- 1: Parla castellà amb els companys més propers, però català quan algú altre se li adreça en aquesta llengua.
- 0,5: Parla castellà sempre, excepte amb persones amb qui té molt poca relació.
- 0: Mai no parla català.

2. Resultats

Per analitzar els resultats, hem utilitzat diversos procediments: correlacions bivariades, comparacions de mitjanes i agrupacions. Començarem per les correlacions. Val a dir que, estrictament parlant, les variables que tenim (llengua familiar, llengua d'escola, llengua d'amics d'escola i llengua d'amics actuals) no són adients per al càlcul de correlacions en el sentit que són variables que combinen una dimensió numèrica (proporció d'ús del català) amb una dimensió qualitativa (normes d'ús divergents o convergents) i que s'expressen en forma de rang. Utilitzar-les per fer una correlació és assumir que són indicadors de la freqüència d'ús del català de les persones. És a dir, que fent aquestes operacions assumim, per exemple, que una persona funcionalment bilingüe utilitza el català menys que un catalanoparlant divergent, independentment

de si són persones més o menys actives o més o menys comunicatives. Trucs i abstraccions d'aquesta mena són comuns en els estudis estadístics i creiem que és bo posar-los damunt la taula. Per altra banda, sí que és cert que aquest tipus de càlcul permet expressar numèricament el grau de correspondència entre aquestes variables i l'ús de pronoms febles, de forma que es poden copsar fenòmens interessants tot comparant les diverses correlacions.

La comparació es pot fer a partir del quadre 3. Cal recordar que la correlació de Pearson sempre dona un valor entre 0 (mínim) i 1 (màxim), valor que pot ser positiu o negatiu segons que la correspondència entre les variables sigui directa o inversa.

Quadre 3: Correlacions entre les diverses variables independents i l'ús de pronoms febles

	Positius	Negatius	Totals
Llengua familiar	0,335	-0,247**	0,353
Llengua de l'escola	0,214**	-0,226**	0,239**
Llengua dels companys d'escola	0,439	-0,32*	0,462
Llengua dels amics i companys actuals	0,569	-0,477	0,612

n = 60

Sense marca: correlació molt significativa al nivell 0,01

* correlació significativa al nivell 0,05

**correlació poc significativa

En aquest quadre, pot observar-se que les correlacions més elevades són les que corresponen a la llengua parlada amb els amics en l'actualitat. En segon lloc, tenim la llengua dels companys d'escola, variable molt relacionada amb la primera (la correlació entre totes dues és de 0,747, és a dir, d'un 75%). En tercer lloc, hi ha la llengua familiar, amb una correlació significativa, però baixa en comparació amb les altres. I finalment, la llengua de l'escola dona una correlació molt baixa i amb el nivell de significativitat que supera el marge comú de 0,05. Aquesta poca significació de la variable corresponent a l'escola podria venir donada pel

fet que la gran majoria d'entrevistats (64,1%) assistiren a una escola catalana i només un 24% assistiren a una escola bilingüe o predominantment en castellà. En aquestes circumstàncies, és normal que aquesta variable no aparegui com un factor discriminant. Amb tot, sí que ens serveix per descartar que la llengua de l'escola tingui un impacte molt determinant en l'adquisició dels aspectes de competència lingüística que tractem, ja que si el tingués, aquest s'hauria fet sentir en les dades d'una forma mínimament clara.

Aquesta mena d'*exempció* que hem aplicat a la variable de l'escola, però, no es pot pas adduir en el cas de la llengua familiar. Noteu que té una correlació significativa, però molt menor a les altres dues variables. Aquests resultats tenen una implicació prou important, a saber: si preguntem a algú quina llengua parla amb companys i amics podem predir millor aspectes de la seva forma de parlar que no pas si li preguntem quina llengua parla amb els seus pares. Això, si més no, pel que fa a l'ús dels pronoms febles. Val a dir que les correlacions trobades en les darreres variables donen uns valors molt alts, almenys si els comparem amb el que és usual en estudis sociològics amb variables definides independentment i que no estan associades de forma òbvia, i sobretot, amb variables que corresponen a dades individuals i no a dades agregades (de grups de gent, de població, etc).

D'altra banda, veiem que la variable "totals" presenta unes correlacions més altes, en tots els casos, que les dues variables que separen els usos positius i negatius. També veiem que la variable "negatius" sempre dona valors molt més baixos que la variable "positius" i és la que presenta resultats menys significatius (excepte, altra volta, en el cas de la llengua dels amics, amb una correlació inversa molt elevada). Igualment, la variable "positius" sempre queda molt més a prop de la variable "totals" quan es correlaciona amb la resta de variables independents. Això ve donat, naturalment en part, perquè, en tenir valors més alts, la variable "positius" determina en gran mesura el valor de "totals",⁴ però també té a veure amb el fet que els usos inapropiats no semblen tenir una relació gaire

⁴ Efectivament, la correlació entre positius i totals és de 0,982, quasi una relació de funció lineal. La mitjana de la variable "positius" és 70,87 i la de "negatius" 8,83.

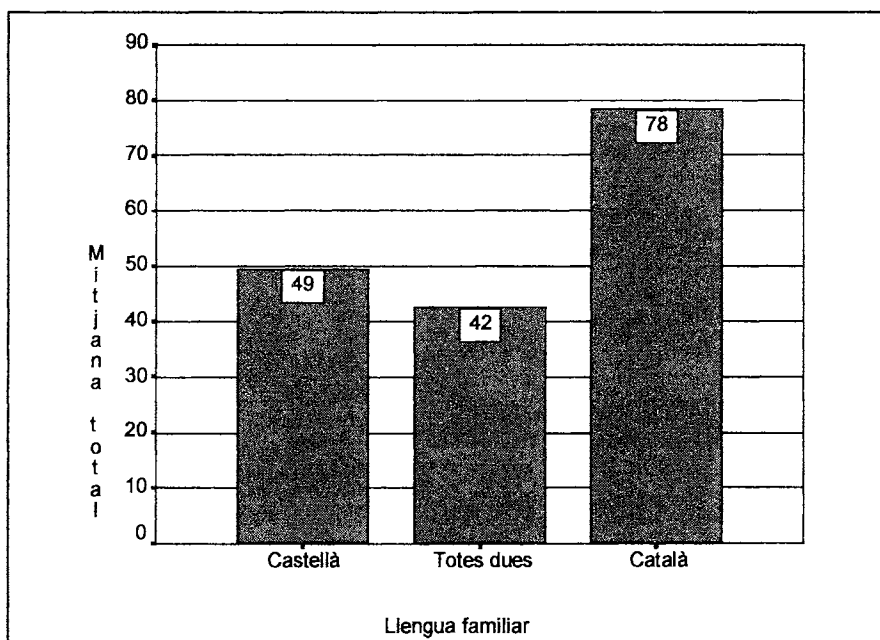
estreta amb els usos apropiats dels pronoms febles. La variable “negatius” està inversament relacionada amb “positius” de forma significativa i contribueix lleument a millorar el valor predictiu de les variables independents, però té poca utilitat si es considera aïlladament. Per tant, en aquesta anàlisi ens concentrarem bàsicament en els “totals”, atès que és una variable que subsumeix les dues primeres d’una forma positiva.

Aquest fet, que a mesura que baixa el nombre d’“encerts” no augmenti correlativament el nombre de “pífies”, té alguna implicació interessant: tot i que les persones que utilitzen pocs pronoms febles tenen, segons les dades, més probabilitat de fer enuncisats incorrectes, en general el que fan és construir el discurs de forma que els pronoms febles no siguin necessaris. És a dir, que no “es mengen” els pronoms febles, sinó que utilitzen construccions gramaticals també correctes, però diferents de les que han utilitzat tradicionalment i més comunament els catalanoparlants. Per tant, estem davant d’una forma diferent de construir el discurs i que apunta probablement cap a construccions gramaticals comunes del català i del castellà, però més usuals d’aquest darrer.

Passem ara a comparar mitjanes, una operació molt típica de la sociolingüística laboviana (Labov 1972) i que representarem, com és habitual, a través de gràfiques. Per fer aquesta operació, hem refet una mica les variables perquè no apareguessin agrupacions d’individus massa reduïdes, amb el perill d’obtenir resultats pocs clars. En totes les variables, hem eliminat els valors amb decimals (0,5, 1,5, etc.) i els hem unit al seu enter,⁵ de forma que restem amb cinc valors per variable. En alguna variable, encara hem ajuntat més grups en funció de la distribució que donava. També hem afegit una nova variable: el lloc (gràfica 5).

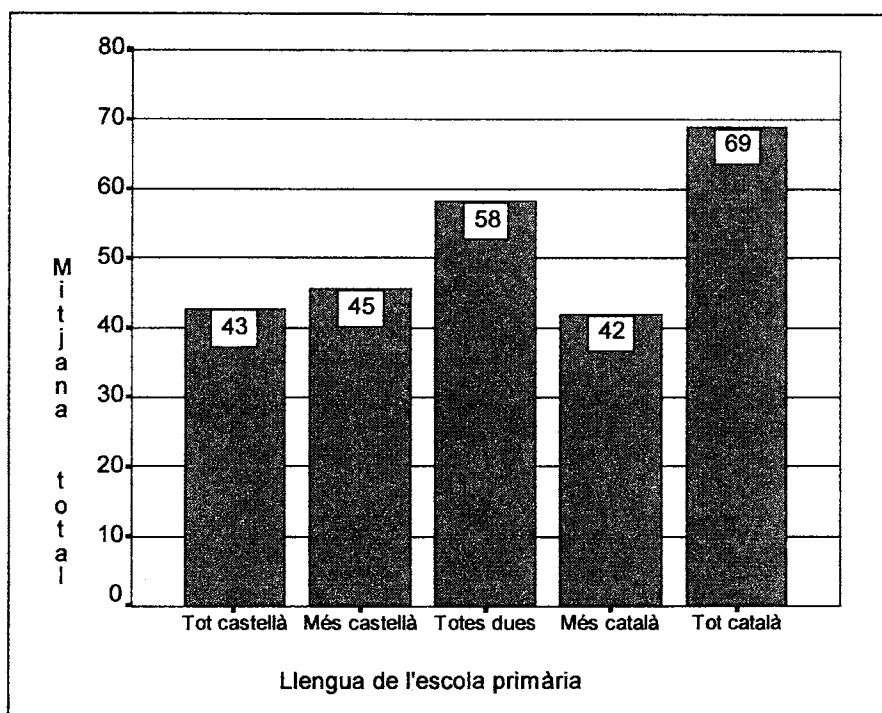
⁵ En realitat, hem associat el 0,5 al 0, l’1,5 a l’1, el 2,5 al 3 i el 3,5 al 4. Si haguéssim eliminat simplement el decimal, hauríem fet la recodificació d’una forma asimètrica que hauria reduït artificialment els valors d’ús del català.

Gràfica 1: Mitjanes de pronoms febles totals segons la llengua familiar

Aquesta gràfica mostra com els fills de famílies catalanoparlants ($n=28$) tendeixen a utilitzar més pronoms febles de mitjana que els fills de famílies castellanoparlants ($n=24$). El grup de bilingües és massa reduït ($n=8$) com per extraure'n reflexions, tot i que és interessant el fet que té el mateix nivell de positius que el grup castellanoparlant, però el doble de negatius. Cal dir, però, que en el grup de castellanoparlants hi ha l'individu amb el valor més alt d'ús de pronoms febles (150,7). Les diferències són, per tant, notables, però no tan acusades com hom hauria pogut pensar.

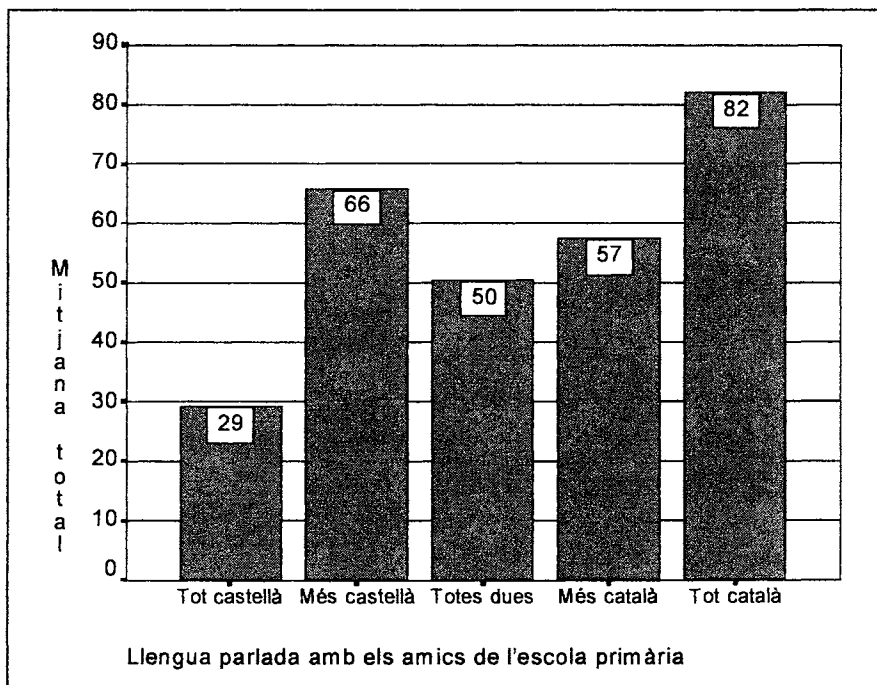
Gràfica 2: Mitjanes de pronoms febles totals segons la llengua de l'escola

Aquesta gràfica ens mostra una certa progressió envers un major ús dels pronoms com més catalanitzada és l'escola. Amb tot, com ja hem dit, no es poden extraure gaire conclusions d'aquesta variable pel fet que els quatre primers grups tenen 4, 4, 5 i 6 individus respectivament. Aquests quatre grups plegats presenten una mitjana de 47, un resultat que no és, doncs, gaire diferent de la variable de llengua familiar. Dins el grup d'escola catalana, els catalanoparlants i els castellanoparlants es distribueixen gairebé homogeniament. Si creuem les dades entre llengua d'escola i llengua dels amics actuals, veiem que 29 individus dels 41 d'escola catalana van amb colles on es parla majoritàriament en català. Atesa la diferència entre les correlacions de les dues variables, es podria interpretar que l'escola determina en part el tipus de colla amb qui els nois

i noies surten, amb la qual cosa l'escola tindria una incidència indirecta en l'aprenentatge de determinats trets de la llengua oral.

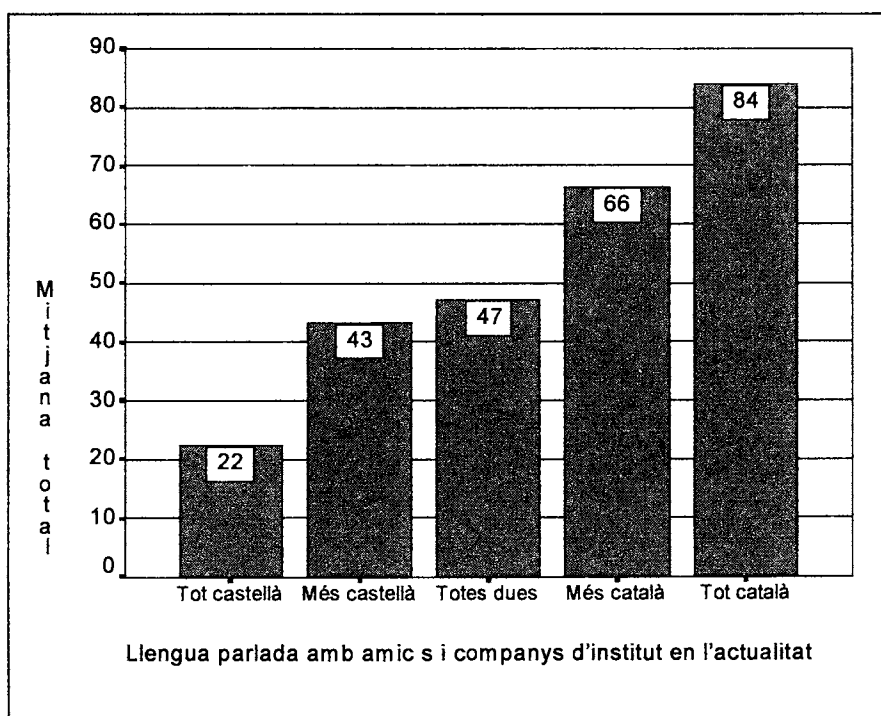
Gràfica 3: Mitjanes de pronoms febles totals segons els amics de l'escola

Aquesta taula mostra una progressió relativament irregular. A més, el grup de "totes dues" és molt reduït (6 persones) i per tant poc significatiu. Crida l'atenció, però, el valor molt baix del grup d'ús exclusiu del castellà, on la meitat dels seus membres assistiren a una escola catalana o majoritàriament en català. En la resta de grups, excepte en el de "totes dues", la gran majoria de nois i noies havien anat a una escola catalana. La singularitat del grup de "tot castellà" també ve donada en part pels usos incorrectes (mitjana de 12,5), que no és gaire més elevada que la del grup de "més castellà" i "totes dues" (10,2 i 11,7 respectivament), però que és molt gran en proporció als usos correctes. Els grups de "més català" i "tot català" tenen unes mitjanes d'error de 6,6 i 6,5

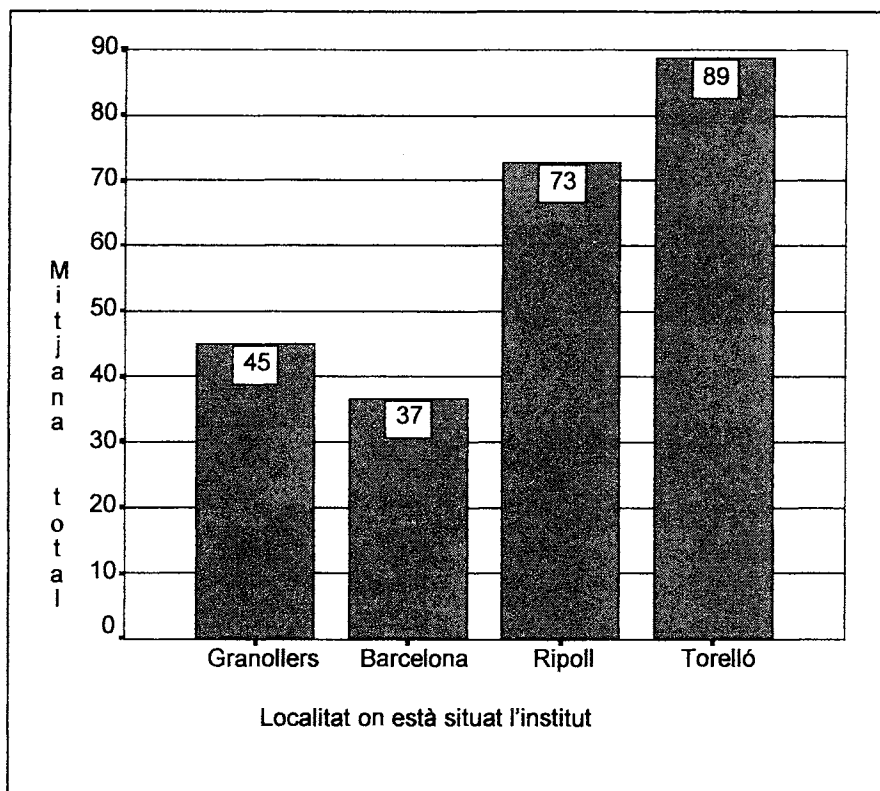
respectivament. Es veu clarament que aquesta variable ja ens “ordena” els resultats d’una manera més intel·ligible. Amb tot, la següent, que hi està molt estretament relacionada, encara ho fa més:

Gràfica 4: Mitjanes de pronoms febles totals segons la llengua d’amics i companys actuals

Aquesta gràfica ens mostra una gradació molt polida (tot i que el grup de “totes dues” només té quatre individus). Aquesta polidesa es repeteix si comparem els usos correctes (38,7;54,5;60,7;74,5;88,6) i els incorrectes (16,4;11,4;13,6;8,2;4,8). Aquests indicadors apunten efectivament al fet que la colla d’amics és un factor que incideix molt directament en l’aprenentatge de la llengua i en l’adquisició dels modes de construcció i expressió típics de la llengua oral.

Gràfica 5: Mitjanes de pronoms febles totals segons el lloc

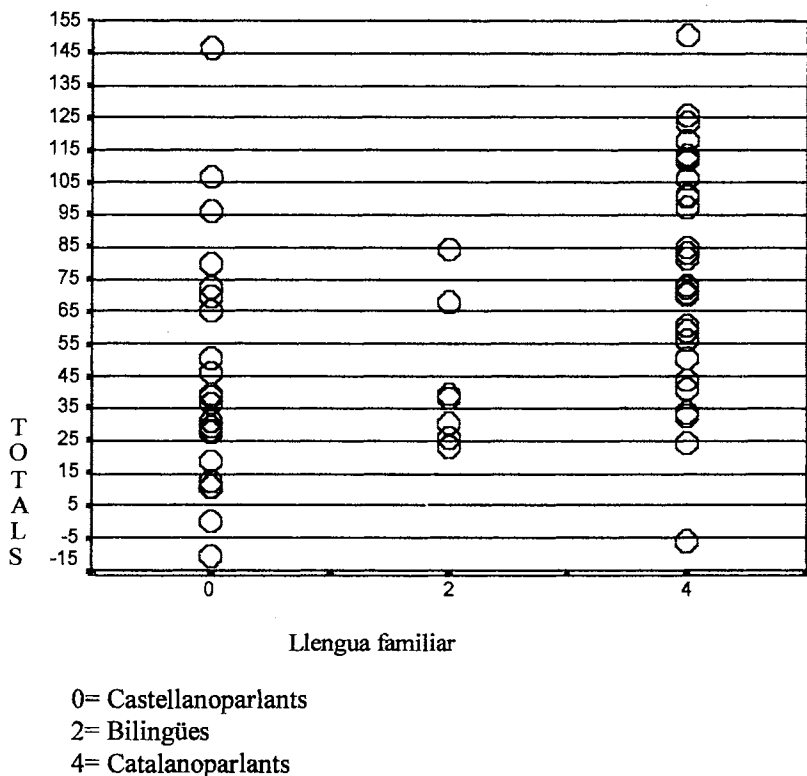

Amb aquesta gràfica, podem apreciar les clares diferències que hi ha entre les zones de predomini castellanoparlant i les de predomini catalanoparlant. La diferència entre Ripoll i Torelló s'explica, probablement, per la major presència del castellà entre els joves de l'institut de Ripoll on es van fer les entrevistes. D'entrada havíem cregut que Barcelona donaria uns resultats més alts que Granollers per tractar-se d'un centre amb una presència molt més significativa de catalanoparlants entre els estudiants. Per tant, la diferència entre Barcelona i Granollers caldrà estudiar-la amb més deteniment a través de l'anàlisi d'agrupacions més endavant. Per ara, un cop vista aquesta relació tan clara entre el lloc i l'ús de pronoms febles, ens vam plantejar de veure fins a quin punt

aquesta variable tenia un valor predictiu semblant a les anteriors. Per a calcular això, calia crear un interval que donés un valor a cada lloc, valor que s'hauria d'interpretar com la presència relativa del català i del castellà en l'entorn social dels individus independentment de la llengua que parlessin amb les persones amb qui tenien més relació. D'entrada, havíem pensat que aquesta variable es podia ordenar de la forma com consta a la gràfica (1: Granollers, 2: Barcelona, 3: Ripoll i 4: Torelló), però els resultats indicaven més aviat que estàvem davant d'un factor on el tipus de centre semblava tenir poca influència. Per tant vam acabar codificant Barcelona i Granollers amb un zero i Ripoll i Torelló amb un quatre. Sorprenentment, aquest factor presentava un grau de correlació molt alt (0,534), amb la qual cosa se situava en segon lloc respecte de les que havíem calculat anteriorment, per davant de la llengua familiar, de l'escola i dels amics de primària. Això ens va empènyer a incloure aquesta variable dins l'anàlisi d'agrupacions que presentem a continuació.

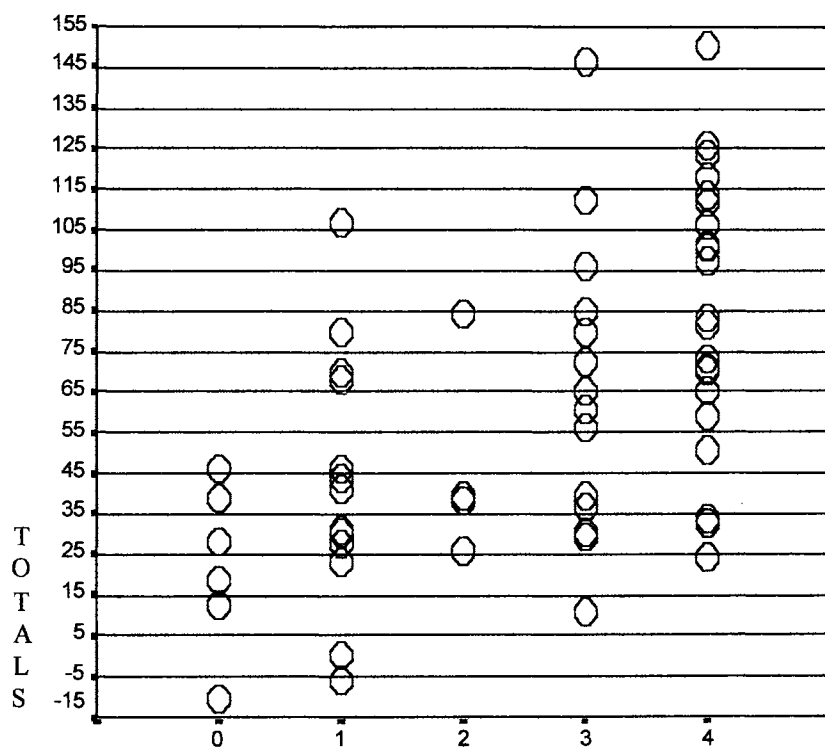
Abans, però, d'entrar en la confecció d'agrupacions, és interessant analitzar una altra dada relacionada amb la comparació de les mitjanes: la desviació típica. La desviació típica mesura fins a quin punt els diversos valors d'una variable o d'un grup de casos difereixen de la seva mitjana. Una desviació petita implica que la majoria de casos d'un grup tenen un valor semblant i una desviació alta implica que hi ha moltes diferències internes dins aquell grup. En la majoria de casos que hem estat veient, els índexs de desviació eren força alts. Per exemple, el grup d'escola catalana i el grup format per la resta d'individus presenten unes desviacions típiques molt semblants (36,2 i 37,1 respectivament). Si el grup d'escola catalana té una mitjana de 69 i l'altre de 47, això vol dir que hi ha molts valors coincidents en els dos grups (els baixos del primer i els alts de l'altre). Exactament el mateix passa amb els grups fets segons llengua familiar (36,2 per a castellanoparlants i 36,3 per a catalanoparlants). Per fer-nos una idea més visual d'aquests valors de dispersió, podem veure com es distribueixen en la gràfica 6:

Gràfica 6: Dispersió dels totals de pronoms febles segons llengua familiar

A simple vista ja es veuen uns valors molt poc ordenats i poc concentrats: podem trobar una mica de tot en cada grup, però amb diferències en els punts de concentració. Pel que fa al grup d'amics, tot i que les desviacions típiques continuen essent altes (20,3; 31,6; 25,6; 35,4; 33,9), ja són lleugerament més baixes. A mesura que avancem cap a valors més alts, aquestes són cada cop menors en proporció a les seves mitjanes, de forma que el quocient entre desviació típica i mitjana del grup "sempre català" és el més reduït de tots els calculats fins ara. Aquesta és una de les característiques que fan que aquesta variable sigui la més indicativa.

Gràfica 7: Dispersió dels totals de pronoms febles segons llengua dels amics

Llengua parlada amb amics i companys d'institut en l'actualitat

- 0= Sempre castellà
- 1= Majoritàriament castellà
- 2= Totes dues llengües
- 3= Majoritàriament català
- 4= Sempre català

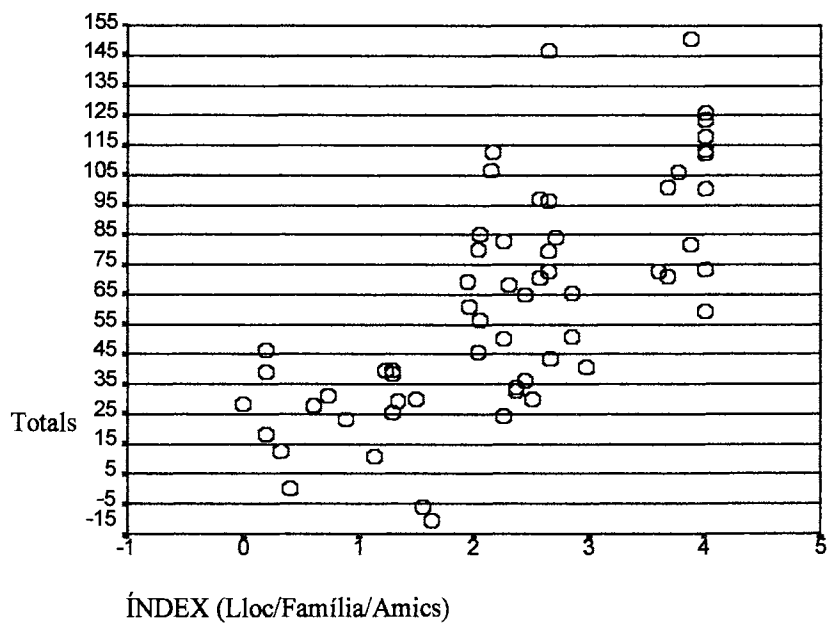
Tot plegat configura ja uns grups més o menys diferenciats: sobretot el primer, (malgrat el poc nombre de casos) respecte del quart i el cinquè, amb un espai de coincidència (casos amb valors semblants) molt reduït.

Fins aquí l'única cosa que hem pogut apreciar és que, efectivament, la colla d'amics sembla ser l'indicador més sòlid que ens permetria predir, amb un marge d'error relativament alt (sobretot entre els individus que es mouen en ambients més o menys bilingües) l'ús dels pronoms febles des d'un punt de vista estadístic. Ara passarem a aplicar un procediment d'anàlisi que ens permet considerar diverses variables conjuntament en lloc d'analitzar-les per separat. Es tracta de l'anàlisi d'agrupacions o de conglomerats. En aquesta anàlisi, el que es fa és generar matemàticament uns grups de casos en funció de les seves relacions de proximitat (numèrica) respecte de les variables que es tenen. Per a fer aquest càlcul vam transformar la variable "totals" en una variable de rang semblant a les altres (entre 0 i 4 amb intervals de 0,5) perquè totes les variables tinguessin un poder discriminador semblant. Les altres variables utilitzades foren "lloc", "llengua familiar" i "llengua dels amics". Vam eliminar la llengua de l'escola perquè ja s'havia vist que discriminava poc, i també la llengua dels amics de l'escola perquè ja estava força relacionada amb la dels amics actuals i era millor reduir tant com ens fos permès el nombre de variables. La llengua familiar hi fou inclosa, tot i el seu poc potencial discriminador, perquè és una variable òbviament important a l'hora d'interpretar les dades. Finalment la llengua dominant de l'àrea geogràfica hi fou inclosa pel fet que havia mostrat que guardava una correlació important amb les puntuacions de pronoms febles. De fet, un índex que vam construir combinant la llengua de la família, dels amics i de l'àrea geogràfica, on es donava a cada variable un pes proporcional a la seva correlació, fou el que mostrà la correlació més alta amb "totals" (0,713). Amb tot, la parella de variables més efectiva eren els amics i la zona amb diferència (0,708). La taula i la gràfica que venen a continuació reflecteixen aquest fet:

Quadre 4

		Llengua dels amics per lloc i totals agrupats															
		Barcelona-Granollers								Ripoll-Torelló							
		Totals agrupats								Totals agrupats							
		,0	,5	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0		,0	1,0	1,5	2,0	2,5	3,0	3,5	4,0
	,00		1														
	,50	1	1	1	1				1								
	1,00	1	1							1		2					
	1,50	1	1	1						2	1	1			1		
	2,00		1	2								1					
	2,50	1		1		1				1		1					
	3,00		1	1	1	1		1				3	1				1
	3,50		1	2	1	1					1	2	1				
	4,00					1	1				1	2	1	4	2	1	

Gràfica 7: Ús de pronoms febles segons l'índex que inclou lloc, llengua familiar i llengua d'amics

Finalment, la variable “sexe” fou exclosa perquè no vam detectar diferències significatives entre nois i noies en l’ús de pronoms febles. De fet, tal i com argumenta Pujolar (1997), la relació entre el sexe i determinats trets lingüístics i culturals està mediatitzada per les identitats de gènere, de manera que és possible que calguin mostres molt més grans per tal de detectar diferències significatives en aquest aspecte.

En l’anàlisi d’agrupacions vam optar per fer sis grups, ja que les agrupacions de fins a cinc grups donaven conglomerats difícils d’interpretar perquè barrejaven configuracions de gent i de valors molt diverses. Els resultats són els següents:

Grup 1: 13 castellanoparlants de Ripoll i Torelló. La majoria (8) surten amb colles predominantment catalanoparlants i presenten valors mitjans i alts d’ús de pronoms febles. En aquest grup també hi ha 4 persones amb valors mitjans i alts que surten amb colles predominantment castellanoparlants. Només una persona que surt amb una colla castellanoparlant presenta, excepcionalment, un dels índexs més baixos de pronoms febles.

Grup 2: 8 castellanoparlants i bilingües de Barcelona i Granollers amb colles diverses, que fan un ús normal de les dues llengües i que apareixen amb puntuacions molt baixes de pronoms febles. **Grup 3:** 14 catalanoparlants de Ripoll i Torelló amb colles catalanoparlants i amb predomini de puntuacions mitjanes i altes de pronoms febles.

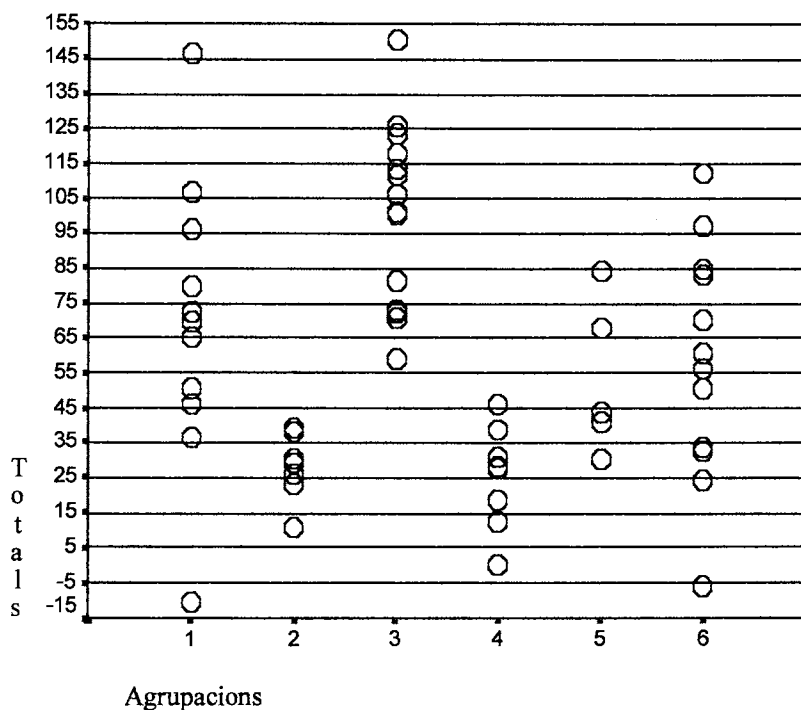
Grup 4: 8 castellanoparlants de Granollers i Barcelona de colles castellanoparlants i amb puntuacions molt baixes de pronoms febles (resultats semblants al grup 2).

Grup 5: 5 bilingües i catalanoparlants de Ripoll amb colles castellanoparlants i puntuacions mitjanes i baixes de pronoms febles.

Grup 6: 12 catalanoparlants de Granollers i Barcelona amb colles catalanoparlants i amb puntuacions molt diverses (amb predomini de les mitjanes) de pronoms febles.

Si donem un cop d'ull a la gràfica de dispersió d'aquesta agrupació, veurem que ja tenim uns grups prou coherents en els seus valors:

Gràfica 8: Dispersió dels totals de pronoms febles segons el grup

Heus ací, doncs, que a Ripoll i a Torelló, els nivells d'ús de pronoms febles dels castellanoparlants són alts i s'acosten força als dels catalanoparlants d'aquesta zona, els més alts de tots. En canvi, a Barcelona i a Granollers, tant les persones que parlen exclusivament castellà com les que tenen uns costums més bilingües presenten uns valors semblants i molt baixos. Els catalanoparlants de Barcelona i Granollers presenten una mitjana lleument inferior als castellanoparlants de Ripoll i Torelló, amb un grau de dispersió que fa que alguns estiguin als nivells superiors dels castellanoparlants i bilingües de la seva mateixa zona i uns

altres als nivells inferiors dels catalanoparlants de les zones de llengua catalana. Finalment, hi ha un grup interessant de bilingües i catalanoparlants de Ripoll que presenten valors relativament baixos d'ús de pronoms febles. Els resultats d'aquest grup sembla clar que són donats pel fet que es tracta de persones que surten amb colles predominantment castellanoparlants que hi ha en aquesta ciutat.

Aquests resultats ens suggereixen que hi pot haver dues tendències bàsiques en el català oral pel que fa a l'ús dels pronoms febles i de totes aquelles construccions que hi estan relacionades. La primera és l'ús molt restringit de pronoms febles i construcció més o menys castellanitzada en les zones amb predomini castellanoparlant, com l'àrea metropolitana de Barcelona i alguns grans centres urbans del seu entorn. Cal tenir en compte que la nostra mostra havia igualat artificialment els tipus d'individu. Els mestres d'aquestes zones deuen sentir ben pocs pronoms febles quan la majoria d'estudiants corresponen als tipus 2 i 4. Amb tot, alguns grups mantenen un català molt semblant, en aquest aspecte, al parlat a les comarques de l'interior. En aquest darrer grup, els valors més alts provenien de la zona de Granollers i sembla que era degut al fet que alguns entrevistats de Granollers i de pobles del voltant havien viscut efectivament en entorns predominantment catalanoparlants abans d'anar a l'institut on es va dur a terme l'estudi. És possible, doncs, que als centres històrics de ciutats i pobles d'aquesta zona es mantingui una comunitat catalanoparlant molt més cohesionada lingüísticament que a Barcelona ciutat.⁶ La segona tendència és, naturalment, el predomini d'un català gramaticalment més genuí en les zones de predomini catalanoparlant, amb independència de la llengua familiar de les persones. En aquesta zona, l'excepció la marquen persones de tots els entorns lingüístics familiars que s'associen a grups de joves castellanoparlants, alguns dels quals fan una certa militància del fet de parlar en castellà, tal i com explicaren en les entrevistes.

Els resultats insinuen, doncs, que podrien estar emergint dues àrees "dialectals" amb diferències lingüístiques notables provocades per la

⁶ Un altre factor podria haver estat, naturalment, el treball dels mestres de l'institut de Granollers (per exemple, un èmfasi especial en la llengua oral a classe). Aquest és un factor, però, que no tenim elements per valorar.

forta pressió del castellà en les zones urbanes i el clar predomini del català en zones semiurbanes o rurals. L'origen d'aquesta forma de català urbà, molt castellanitzat, sembla que s'ha d'anar a buscar en el procés d'aprenentatge del català per part dels castellanoparlants. Es tractaria doncs, en el seu origen, d'un fenomen d'aprenentatge de L2. Amb tot, cal no exagerar l'impacte real que pot tenir aquest fet. Al cap i a la fi, sembla que la majoria de castellanoparlants d'aquesta zona utilitzen poc el català quotidianament. Això vol dir que la percepció que poden tenir, per exemple, els educadors sobre el català que s'hi parla podria resultar distorsionada pel fet que en la situació classe es fa parlar en català més o menys a tothom, mentre que el català que es parla fora de classe té més possibilitats d'acostar-se al típic de catalanoparlant. Amb tot, sembla clar que aquest català de L2 està tenint un impacte, tot i que desigual, sobre els que parlen català com a L1 o com a llengua més habitual, la qual cosa es fa palesa amb els valors més baixos d'ús de pronoms febles que té aquesta població (vegeu quadre 5). En aquest sentit, les dades ens suggereixen una idea interessant de com es produeix aquest "impacte" del català dels castellanoparlants sobre els propis catalanoparlants. Tractar aquest fenomen com un cas d'interferència pel fet que es dona en individus que parlen les dues llengües, en aquest cas, catalanoparlants que parlen castellà més o menys sovint fóra negligir l'altra cara del fenomen, prou important quant als seus efectes i que també cal tenir en compte: que la manca o ús reduït de pronoms febles no dona pas lloc, en la majoria dels casos, a construccions impròpies del català oral. Com hem dit, els valors "negatius" no augmentaven pas correlativament amb la disminució dels "positius". Tot i que el quadre 5 mostra una certa tendència en aquest sentit (com més baixos els positius, més alts els negatius), tot apunta que les construccions amb pronoms febles són simplement substituïdes per unes altres construccions, també correctes, sense pronoms febles. De fet, el grup de catalanoparlants d'àrea de predomini castellà (grup 6) presenta el segon nivell més baix de valors negatius, pràcticament empatat amb els castellanoparlants de Ripoll/Torelló (grup 1), alhora que presenta una mitjana de positius sensiblement inferior. Això suggereix que, probablement, els joves catalanoparlants de zones urbanes estan adoptant formes de construcció gramaticalment correctes, però que s'utilitzen més freqüentment en castellà. És a dir, que no es tracta d'una interferència

d'una estructura gramatical castellana sobre el català, sinó del que hem anomenat una "interferència encoberta", en la qual l'efecte de l'altra llengua concerneix, d'antuvi, la freqüència d'ús i, eventualment, la substitució d'uns recursos gramaticals específics per altres construccions de la llengua, menys genuïnes però no alienes al sistema. És probable que aquest fet tingui conseqüències importants en la forma com s'organitza l'estructura narrativa en el discurs oral. Aquest podria ser un tema interessant per a un estudi posterior.

Quadre 5: Mitjanes i desviacions típiques de positius, negatius i totals per a cada grup

Agrupacions		+	-	Totals
1	Mitjana	77,4264	7,8403	69,5861
	N	13	13	13
	Desv. típ.	34,3006	7,6203	37,2784
2	Mitjana	45,3397	15,6911	29,6486
	N	8	8	8
	Desv. típ.	13,7392	9,5970	9,8693
3	Mitjana	104,4141	3,7809	100,6332
	N	14	14	14
	Desv. típ.	26,6978	4,9630	25,9985
4	Mitjana	38,4901	13,1411	25,3490
	N	8	8	8
	Desv. típ.	13,2119	8,2163	14,7239
5	Mitjana	63,8400	10,3536	53,4864
	N	5	5	5
	Desv. típ.	19,1004	6,3696	22,1028
6	Mitjana	66,1456	7,7192	58,4264
	N	12	12	12
	Desv. típ.	30,4689	5,3486	33,7062
Total	Mitjana	70,8654	8,8319	62,0336
	N	60	60	60
	Desv. típ.	33,9560	7,7379	37,5956

En tot cas, les dades suggereixen idees interessants pel que fa a la interpretació de les possibles causes d'aquest conjunt de fenòmens i també pel que fa a la posició que podria prendre-hi l'escola en relació a l'ensenyament del català. Ja hem indicat més amunt que les dades no deixaven entreveure si l'escola tenia un impacte significatiu sobre l'ús de pronoms febles. Tot semblava apuntar que d'altres variables eren molt més importants. Hi ha un seguit de factors que ajudarien a explicar l'aparentment baixa influència de l'escola en aquest procés, així com la quasi coincidència en els valors dels castellanoparlants i bilingües de les zones de predomini castellanoparlant.

En primer lloc, les característiques de la pràctica educativa habitual pot ser que dificultin l'aprenentatge dels pronoms febles. Al cap i a la fi, un ús baix de pronoms febles no es pot tractar com a "falta" en la majoria dels casos, ja que no comporta l'ús de construccions incorrectes. Això fa segurament que aquesta qüestió passi desapercebuda en la pràctica de correcció habitual i que només es tracti en les lliçons que toquen el tema específicament.

En segon lloc, hi ha la qüestió de si l'ús dels pronoms febles no podria ser característic de determinats registres que cada cop són menys presents en els usos habituals orals i escrits dels joves. Cal tenir en compte que aquests pronoms tenen, ultra la funció anafòrica, una funció dítica. És a dir, que el seu significat està sotmès sovint a les relacions de referència que s'estableixen amb elements externs a la frase ("Tira-l'hi! Tira-l'hi!" —el paper a la paperera). Aquest tipus de funcions s'aprendrien només a través de l'ús parlat col·loquial i quotidià amb o entre catalanoparlants, cosa que exclouria la possibilitat d'aprendre a utilitzar aquests pronoms en el cas de les persones poc exposades a usos informals en català (per exemple, els que sempre parlen castellà amb els amics). Per altra banda, la funció anafòrica, de cohesió textual i interna al discurs ("Mira, porta la carpeta! Agafa-la-*hi*!") sembla estar també absent dels textos típics dels mitjans de comunicació. A tall de dada il·lustrativa, vam comptabilitzar el nombre de pronoms febles utilitzats en dues notícies de diari semblants (de l'*Avui* i del *Punt*), amb el mateix procediment seguit amb les entrevistes, i vam obtenir unes puntuacions de 0 i 12 respectivament. És a dir, que aquests escrits presentaven uns valors semblants als dels castellanoparlants i bilingües de Barcelona i Granollers.

Caldria fer un estudi més aprofundit de l'ús dels pronoms febles als mitjans de comunicació. Però, en tot cas, sembla que la tendència a articular la cohesió textual basant-se en sinònims (que segurament es dona també en els textos orals de ràdio i televisió, que són objecte d'una acurada preparació prèvia) dona lloc a un ús molt reduït dels pronoms febles. Essent els mitjans de comunicació un altre input important per a l'aprenentatge lingüístic al costat de l'escola, és possible que tampoc no contribueixin a l'aprenentatge d'aquests elements lingüístics.

Joan A. Argenter
jargenter@iec.es

Joan Pujolar
jpujolar@campus.uoc.es

Elisenda Vilardell
ilftm@cc.uab.es

Referències bibliogràfiques

- ARGENTE, J. A. (ed.) (1991), *Debat sobre la normalització lingüística*, I.E.C., Barcelona.
- GLASER, BARNEY G. i STRAUSS, A. L. (1967), *The Discovery of Grounded Theory: strategies for qualitative research*, Aldine Publishing Co., Nova York.
- GOFFMAN, E. (1974), *Frame Analysis. An essay on the organisation of experience*, Harper & Row, Nova York, reeditat per Penguin Books (1975), Harmondsworth.
- LABOV, W. (1972), *Sociolinguistic Patterns*, Basil Blackwell Ltd. (1985), Oxford.
- PAYRATÓ, Ll. (1990), *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, 2a. ed., Universitat de València, València.
- PUJOLAR, J. (1997), *De què vas, tio?*, Editorial Empúries, Barcelona.